

II. gimnazija Maribor

RIMSKO CESARSTVO

11. maj 2005

KAZALO

1. AVGUSTOV PRINCIPAT - (27 pr. Kr. - 14 po Kr.)

Avgustus, rojen kot Gaj Oktavij, vnuk Cezarjeve hčerke, je leta 27 pr. Kr. v želji, na bi zabrisal spomin na nasilen prevzem oblasti, **senatu in rimskemu ljudstvu** vrnil vsa svoja izredna pooblastila ter obnovil republiko, katere konzul je bil od leta 31 pro Kr. dalje. Senat mu je v zahvalo podelil častni naziv »**Avgustus**« (Vzvišeni), ki ga je od tedaj dalje nosil kot svoje ime. Povzpел se je visoko nad druge državljane in postal »**princeps**« (prvi državljan v državi in prvi v senatu, zaupnik rimskega ljudstva). Kakor so Cezarju na čast imenovali mesec julij, tako so po njem zaznamovali enako dolg mesec avgust. To je bil začetek oboževanja cesarja Avgusta, s katerim se je začelo novo obdobje rimske zgodovine: **principat in cesarstvo**.

Avgustov kip

Naziv »caesar« si je Avgust nadel v spomin na Julija Cezarja. Avgust je s prevzemom oblasti postal tudi »**imperator**« (vrhovni poveljnik rimske vojske). Vojska je postala glavna opora cesarju pri njegovem vladanju. Vse bolj je kopičil v osebi princepsa republikanske službe in tako leta 23 pr. Kr. dobil še **dosmrtna tribunska pooblastila**. Po smrti Marka Lepida je dobil tudi naziv »**vrhovni svečenik**« in bil proglašen za »**očeta domovine**«.

2. AVGUSTOVE REFORME IN ZUNANJA POLITIKA

Novo obdobje ni bilo le popravek neuspešne preteklosti, temveč je Avgust skupaj s svojim svetovalnim štabom osnoval novo obliko organizacije države v več zelo bistro med seboj povezanih korakih. Izvedel je upravne, družbene, politične, vojaške in gospodarske reforme.

2.1. UPRAVNE IN DRUŽBENE REFORME

Avgust je prenovil upravo v državi tako, da je bila na eni strani organizirana kot republika, na drugi strani pa kot monarhija. Senat je skrčil na 600 članov. Ta je deloma ohranil svoje pristojnosti (volitve uradnikov in potrjevanje zakonov), ki pa jih je pred izvolitvijo oz. sprejemom moral potrditi tudi Avgust. Ljudska skupščina je izgubljala svoj pomen, Avgust pa se je pri upravljanju države vse bolj opiral na dobro plačane uradnike iz senatorskih in viteških vrst. Postopoma je osnoval lastno uradništvo - **birokracijo**. Državna blagajna je bila pod neposrednim Avgustovim nadzorom, tako da je senat upravljal le državno zakladnico, kamor so se stekali presežki. Središče uprave so postala mesta, Rim je imel najpomembnejšo vlogo. S svojimi ukrepi se je skušal približati vsem slojem prebivalstva tako v Rimu kot tudi v provincah. S **podeljevanjem rimskega državljanstva prebivalcem provinc**, nastopom proti njihovemu izžemanju in ropanju ter z novo upravo v provincah (delitev provinc na t. i. **cesarske ali vojaške** in na t. i. **senatorske province**) si je na svojo stran pridobil večino podjarmljenega prebivalstva. Prevezel je **oskrbo z živili**. Za dobro razpoloženje je skrbel s prirejanjem **številnih iger**, tako da se je v njegovem času okrepilo geslo »kruha in iger«. Osvobodil je veliko sužnjev.

Hotel je izpeljati natančno in pravično **obdavčitev** prebivalcev imperija, da bi omilil družbeno napetost iz preteklosti. Dal je izvesti statistični popis stanja, ki je vključeval popis premoženja in ljudsko štetje. **Popis prebivalstva** je izvedel kar po mestnih ulicah ob sodelovanju hišnih lastnikov.

2.2. VOJAŠKA REFORMA

Ker je hotel poskrbeti za svojo varnost, je **reorganiziral vojsko**, ki mu je bila poleg uradništva v glavno oporo. Avgustova vojska, ki je dokončno postala poklicna, je bila na višku svoje moči razporejena v 28 legijah. Nastanjena je bila večinoma v cesarskih in obmejnih provincah. Poleg redne vojske je obstajala še **pomožna vojska**, ki so jo sestavljali

prebivalci iz provinc. Po končani 20-letni službi je imel Avgustov legionar pravico, da se je naselil v eni izmed provinc, kjer je dobil v obdelavo zemljo kot veteran. V Italiji je bila razporejena le Avgustova telesna straža, legija izbranih vojakov - **pretorijancev**, Varovala je samega cesarja in skrbela za red in mir v Rimu.

Oblast na morju si je pridobil z **novi zgrajeno mornarico**, ki je zlasti na Tirenskem in Jadranskem morju razkazovala svojo moč.

2.3. ZUNANJA POLITIKA

V času njegovega vladanja je država, ki so jo prej neprestano pretresale državljanske vojne, doživljala pravo »**zlato obdobje miru**«. Sodobniki kot tudi kasnejši rodovi so Avgusta šteli za »vladarja miru«. O tem zgovorno pričajo podobe **Avgustovega miru** (»pax Romana«) na novcih kot tudi **oltar Avgustovega miru** (»Ara pacis Augustae«), ki ga je dal cesar Avgust postaviti na Marsovem polju.

Vsekakor je ljudstvo od tako mogočnega vladarja, kot je bil Avgust, pričakovalo vojaške uspehe, saj je bil naslednik slavnega Julija Cezarja. Avgust, ki nikoli ni postal mogočen in uspešen vojskovodja, kot je bil to njegov predhodnik, je vojaška poveljstva predajal prijatelju Marku Agripi in svojima posinovljencema - Tiberiju in Druzu.

Edini večji neuspeh je doživel v boju z germanskimi plemeni, ki so vse bolj pritiskala na severovzhodne meje imperija. **Leta 9 po Kr.** je rimska vojska doživela katastrofalen poraz v **Tevtoburškem gozdu**. Rimljani so morali zapustiti provinco Germanijo in ohranili so mejo na Renu. Tu je dal Avgust zgraditi obrambni zid s stolpi - **limes**, ki naj bi v naslednjih letih varoval rimski imperij pred vdori Germanov. Tako se je meja rimskega imperija v začetku našega štetja gibala na rekah **Ren - Donava - Evfrat**.

3. RIMSKI IMPERIJ V AVGUSTOVI DOBI

3.1. GOSPODARSTVO

Politična raznolikost rimskega imperija se je dolgo časa odražala tudi v njegovem gospodarstvu. Obstajale so razlike med gospodarsko razvitostjo Italije in provincami, ki pa so se začele kmalu zmanjševati. Enotni denar, mere in uteži, predvsem pa »rimski mir« so v času vladanja cesarja Avgusta zagotavljali prosto kroženje blaga po imperiju.

Z razcvetom trgovine v Avgustovem času je Rim kot glavno mesto imperija postal poslovno središče sredozemske trgovine. Cesar je poskrbel za dobre **prometne zveze po kopnem in po morju**, kot tudi za

varnost trgovanja.

Ob trgovini in obrti (v mestih so nastajale velike državne delavnice »**fabricae**« in zasebna obrtna združenja - **kolegiji**) se je okrepilo poljedelstvo, ki je bilo še vedno glavna gospodarska panoga imperija. V času razcveta trgovine so začeli zaničevati kmečko delo in življenje na deželi, ker je mesto Rim iz provinc uvažalo vse, kar je potrebovalo za prehrano svojih prebivalcev. Pšenica iz Egipta je bila dostavljena na rimski trg in še cenejša od neapeljske. Zato so v tem času cvetela **posestva v provincah**, kjer so velike kmetije pripadale bogatim družinam. Obdelovali so jih **sužnji**. Po koncu velikih osvajalnih vojn je v provincah naraščalo tudi število **veteranskih kmetij**. Začelo je primanjkovati suženjske delovne sile. Veleposestniki so bili prisiljeni razdeliti svoja zemljišča in jih oddati v obdelavo svobodnim kmetom ali osvobojenim sužnjem. Ti so postali zakupniki ali koloni. Uveljavilo se je **zakupništvo ali kolonat**, ki je pripomogel k razpadu rimskega sužnjelastniškega sistema.

Od Avgusta dalje so iz podeželskih naselij legionarskih veteranov začela rasti **nova mesta**, kot npr. Autun v Galiji, Torino v Italiji. V njih je za najnujnejšo infrastrukturo poskrbela država, zato se je začelo kopičiti vse več revnega prebivalstva, ki je iskalo delo v mestih. Ker je gospodarski razvoj imperija v 1. stol. po Kr. cvetel, je ugodno vplival na zaposlitev in **število brezposelnih se je zmanjšalo**. Ljudje so bili z novo vlado zadovoljni, saj jim je prinesla blaginjo in napredek.

3.2. DRUŽBENI RAZVOJ

Ob koncu principata je začela rimska sužnjelastniška aristokratska družba razpadati in pojavili so se prvi zametki novega družbenega razvoja - **fevdalizma**. Vrh družbene lestvice so poleg vladarja predstavljali **aristokrati** (uradniki, oficirji, bogataši iz provinc) in vitezi, ki so bogateli na račun uspešne trgovine, bančnih poslov in vojnega plena. Osnovni množici izkoriščanih, ki je postajala vedno bolj vezana na svoj poklic, so se poleg kolonov - zakupnikov priključili še delavci v manufakturah in obrtniki. Sužnjev je bilo vedno manj, a vedno več tistih, ki so živeli na račun države in jo izkoriščali.

3.3. KULTURNI RAZVOJ RIMA V ČASU CESARJA AVGUSTA

Avgustova izjava o Rimu, da je »našel mesto iz opeke in ga zapušča kot mesto iz marmorja«, ni bila prav nič pretirana. Iz belega marmorja, ki so ga pridobivali v toskanskem kamnolomu Luna, je v Avgustovem Rimu zraslo več svetišč, obnovili so sodno zgradbo - baziliko, razširili Cezarjev rimski trg - forum. Novi Avgustov forum je ležal onstran starega rimskega foruma in se z elementi rimskega gradbeništva navezo val na

helenistične vplive.

Zgradba senata in dokončano Cezarjevo gledališče sta zaokroževala največje gradbene mojstrovine Avgustovega časa. Mark Agripa, Avgustov prijatelj, je postal znan po ureditvi kopališč - term, gradnji pristanišča Ostia in mnogih vodnjakih in vodovodih, ki so izboljšali oskrbo Rima s pitno vodo. Avgustov mavzolej na Marsovem polju spominja na etruščanske grobnice. Velik obelisk, prinesen iz Egipta in postavljen v središče Marsovega polja, pa predstavlja vrhunec monumentalne umetnosti v Rimu.

Rim je postal kulturno **središče Zahoda**. Za njegovo privlačnost je s svojimi moralnimi prizadevanji poskrbel še cesar sam. Prepovedal je ločitve in spodbujal nataliteto. Družinam več otroki je dajal posebne privilegije. Oživiljal je starorimski način življenja. Uvedel je staro nošo in obleke.

Amfiteater v Nîmesu

4. ROMANIZACIJA RIMSKEGA IMPERIJA

Rimski duh je začel prežemati Sredozemlje že v času prvih rimskih osvajanj novih območij zunaj Italije. **Latinski jezik** se je uveljavljal povsod. Podjarmljena in kolonizirana ljudstva niso mogla brez njega ne pri trgovanju, ne pri uradnih listinah, ne pri sodnih postopkih in zakonodaji. Rimski način življenja, kultura, gospodarstvo in politika so vedno bolj pronicali v province. Romanizacija ali **rimski vpliv na nerimskih območjih** je zajel predvsem višje sloje provincialnega prebivalstva. Vse več mest v provincah je dobilo rimsko državljanstvo. Nekatere provincialne družine so si pridobile velik vpliv celo v samem Rimu in se povzpele do najvišjih uradniških nazivov. Ob koncu principata so v Rimu zavladali celo cesarji, ki so prihajali iz provinc. Dokončno sliko v razvoju romanizacije je postavil cesar Karakala leta 212, ko je s »**Constitutio Antoniniana**«
podelil rimsko državljanstvo vsem svobodnim prebivalcem cesarstva.

Nosilci romanizacije so bili sprva vojaki in kolonisti, kasneje pa tudi trgovci in uradniki. Mesta so se hitreje poromanila kot podeželje. Proces romanizacije vseh osvojenih dežel ni zajel enako močno. Zahodne province, zlasti **Španija in Galija**, so se hitro in močno romanizirale. Mnogo kasneje in tudi manj se je romanizirala Afrika. Na Vzhodu, ki je bil kulturno bolj razvit, se je ob uradni grščini uveljavljala latinščina.

Etnična različnost, počasna kolonizacija-in postopno podeljevanje rimskega državljanstva so bili tisti elementi, ki so upočasnili širjenje rimskega vpliva v Sredozemlju. Kljub temu dejstvu so se po zaslugi Rimljanov sredozemske civilizacije bolj ali manj pomešale med seboj ter postavile **osnovo evropski kulturi**, katere temelj še danes predstavljata latinski jezik in rimsko pravo.

Časovna preglednica - Rimsko cesarstvo po Avgustu do konca principata (od leta 14 do 284)

1. Julijsko - klavdijska dinastija (27 pr. Kr. - 68 po Kr.):

- **Avgust - princeps (27 pr. Kr. - 14 po Kr.)**
- **Tiberij (14 - 37):** Avgustov samovoljni naslednik, v času njegove vladavine je bil leta 30 v Jeruzalemu križan Jezus iz Nazareta.
- **Kaligula (37-41):** najslabši rimski cesar - »nori Kaligula« - iz Grčije je pripeljal
- kipe, na katere je nameščal lastne portrete, umorili so ga pretorijanci - osebna straža.
- **Klavdij (41-54):** cesarstvu pripojil nove province: **Britanija, Mavretanija, Trakija in Norik**, ženi Mesalina in Agripina sta ga skušali ubiti, slednji je zarota uspela in na oblast pride njen sin:
- **Neron (54-68):** umetnik, sprva pod vplivom filozofa Seneke, leta 64 je za požig
- Rima obtožil kristjane in začel **judejsko vojno (66-73)**, ubil svojo mater, ženo, učitelja Seneko, sorodnike in prijatelje, leta 68 naredil samomor.

2. Kriza cesarstva (68-69): leto štirih cesarjev.

3. Flavijska dinastija (69-96): cesarji iz provinc, ne le iz Rima.

- **Flavij Vespazijan (69-79):** zadušil upore germanskih plemen ob Renu in upor Judov v Palestini, obnovil Rim (gradnja Koloseja, term, Kapitola, obnova starih templjev), njegov sin in naslednik:
- **Titus (79-81):** osvojil Jeruzalem, leta 79 je izbruhnil vulkan Vezuv, ki je zasul Pompeje, Stabije in Herkulaneum.
- **Domicijan (81-96):** Titov brat, surov vladar, nasilno ubit, uspešno se je bojeval v Britaniji in Germaniji, na Donavi z Dačani, gradil limes ob Renu in Donavi.

4. Posinovljeni cesarji dinastije Antoninov (96-192): ,

»Vsak cesar naj posinovi najvrednejšega moža v državi!«

- **Nerva (96-98):** za cesarja ga izberejo senatorji.
- **Trajan (98-117):** rimski cesar provinciainega porekla (Španija), leta 114 mu je senat podelil naziv najboljši - »**optimus**«, uspešen v bojih z Dačani - 101-102, 105 (provinca Dakija - današnja Romunija), z **Arabci** - 106 (provinca Arabija), t s **Parti** - 114-117, z **Armenciin Mezopotamci** (provinca Armenija, Mezopotamija, Asirija), **največji obseg rimskega imperija** - glej zemljevid v knjigi, »zlata doba imperija« v času cesarja Trojana.
- **Hadrijan (117-138):** »Do potovanja je čutil tako željo, da je hotel na lastne oči videti vse, kar je prečital o znamenitostih po svetu.« Doma iz Španije, cesar miru, krčenje imperija (meja imperija se s Tigrisa pomakne na Evfrat), gradil **utrdbne na Donavi in Renu**.
- **Antonin Pij (138-161):** cesar miru.
- **Mark Avrelij (161-180):** filozof (stoik) s cesarsko krono, ki je v grščini napisal knjigo misli: »O sebi«, uspešno se je boril proti Partom (162-165), germanskim Markomanom (167-175, 178-180) - utrdil mejo na Donavi, na Dunaju se je spopadel z Markomani, umrl za kugo.
- **Komad (180-192):** sin Marka Avrelija.

5. Prehodno obdobje (192-193): štirje cesarji.

6. Pozni principat (193-235):

Konča se obdobje posinovljenih cesarjev in oblast v državi ponovno prevzamejo pravi sinovi cesarjev, čeprav mnogi med njimi niso kos svojim nalogam.

Dinastija Severov (193-235):

- **Septimij Sever (193-211):** z **vojaško diktaturo** sam prevzel oblast, uspešen v boju s Parti, izvajal reforme v Vzhodnih provincah, veliko pozornosti posvetil provinci Afriki (rojstno mesto: Leptis, v današnji Libiji).
- **Karakala (211-217):** zavladal, ko je umoril brata Geta, **212 - »Constitutio Antoniniana«** - podelil pravice svobodnim prebivalcem rimskega cesarstva, zgradil terme v Rimu, po bojih s Parti na Vzhodu in z Germani ob Renu je bil umorjen.
- **Aleksander Sever (222-235):** porazil Parte (231) in Markomane (232), uvedel administrativno reformo, ubila ga je vojska.

7. Vojaški cesarji (235-284):

Zvrstilo se je **okoli 38 cesarjev in okoli 24 proticesarjev** (Maksimian Tračan, Gordijan III., Filip Arabec, Decij, Trebonian Gal, Klavdij II. Gotski,

Avrelijan ...). Le 9 jih je umrlo naravne smrti. Orientaliski vplivi v cesarstvu so se še povečali. Nastopila je največja **kriza cesarstva** doslej. Z vladarji dinastije Severov in vojaškimi cesarji se je **končalo obdobje principata** v rimski državi.

Neron - tiran in hudodelec na cesarskem prestolu

5. GOSPODARSKE IN DRUŽBENE RAZMERE PO AVGUSTU DO KONCA PRINCIPATA

Vdori barbarov, razdrobljena in šibka vlada, gospodarska kriza in pomanjkanje delovne sile, zlasti na podeželju, vse to je povzročalo vedno nove probleme, ki so v 2. pol. 2. stol. nezadržno razjedali rimsko cesarstvo in ga vodili v neizbežen propad.

Dotok suženjske delovne sile v Italijo se je ob koncu 2. stol. skoraj ustavil. Vzroki za to so tičali v prenehanju osvajalnih vojn, kajti rimska vojska se je vse pogosteje postavljala v obrambno vlogo. Ker je bilo sužnjevedno manj, se je oblast zavzela zanje in jih osvoobajala. Osvobodenci so iskali delo v mestih in le redko na podeželju, ki ga je zajela huda kriza. Vse manj je bilo svobodnih kmetov in vse več takih, ki so se znašli na velikih latifundijih kot koloni - zakupniki. **Kriza podeželja** je poglobljala razpad sužnjelastniškega sistema.

Nestabilnost imperija je naraščala tudi s **krizo trgovine in obrti**, ki sta zaradi notranje zmede in obdavčitev za vojaške potrebe povsem nazadovali. Nekatere obrti so morale proizvajati le za vojsko, vrednost denarja je nenehno padala. Gospodarstvo se je preusmerilo v blagovno menjavo in postajalo vse bolj naturalno.

S propadanjem obrti in trgovine so se rahljale tudi vezi med posameznimi deli države, kar je ogrožalo njeno enotnost. **Province** so se **gospodarsko osvobajale**, cesarji Rimu so se pogosto menjali. Vse pogosteje se je zgodilo, da jih je vladalo več hkrati. Naraščali so stroški uprave in korupcija, dohodki iz provinc so usihali. Vedno več denarja je bilo potrebnega ne le za birokracijo, javna dela, cesarski dvor, prireditve v duhu »kruha in iger«, temveč tudi za **obrambo države**. Rimska vojska, ki so jo na severozahodni meji sestavljali skoraj sami barbari, je postajala vodilna sila v državi. **Germani** so se vedno hitreje organizirali v večje plemenske skupine (Sasi, Franki, Alamani, Vandali, Goti), zavzemali vse več ozemlja in prodirali vedno globlje v rimsko državo.

Drugo vojaško nevarnost za rimski imperij je v tem kriznem času predstavljala nova **perzijska država Sasanidov**, ki je prevzela nasledstvo partske dinastije in v 3. stol. ogrožala vzhodno mejo cesarstva.

Rimska vojska je postala nezanesljiva in podkupljiva. Birokracija in razdvojena cesarska oblast pa nista bili sposobni rešiti krize. Gospodarsko in družbeno propadanje imperija so spremljale še lakota, kužne bolezni (kuga, ki so jo prinesli vojaki iz Vzhoda) in cestni ropi. V takih okoliščinah se je poglobljala tudi **duhovna kriza** v cesarstvu, saj je odpor kristjanov proti vse močnejšemu cesarskemu kultu sprožil splošno preganjanje krščanstva in njegovih pripadnikov.

6. PADEC PRINCIPATA IN UVEDBA DOMINATA POD DIOKLECijanOM (284-305)

Nezadržno propadanje rimskega cesarstva je za okoli 150 let uspel odložiti **Dioklecijan**, doma nekje v antični Dalmaciji. Leta 284 so ga častniki telesne straže oklicali za cesarja. Z njegovo 20-letno vladavino in preoblikovanjem cesarstva v **absolutno monarhijo** je pozno antični rimski imperij ponovno zaživel. Njegova absolutna oblast je temeljila na tradiciji orientalske perzijske cesarske oblasti, ki je cesarja pojmovala kot božanskega in neumrljivega, najvišjega oblastnika vseh podložnikov na zemlji, katerega naziv je bil »**Gospod in Bog**« (Dominus et Deus) in je ponazarjal značilnosti vladanja v času **dominata**.

Dioklecijan je želel z **gospodarskimi, družbenimi in političnimi reformami** rešiti cesarstvo propada.

6.1. DIOKLECijanOVE REFORME

Najpomembnejša odločitev Dioklecijanove notranje politike je bila **delitev cesarske oblasti**: **Dioklecijan** je kot »Avgust« vladal v **vzhodnem delu**

imperija v Nikomediji, zahodni del pa je prepustil drugemu »Avgustu« v državi, svojemu sovladarju **Maksimijanu**, ki je vladal v Milanu. Zaradi strateško lažje obrambe in zato, da ne bi bilo sporov okoli nasledstva, je vsak od obeh »Avgustov« posinovil svojega »Cezarja«. Njuni prestolnici sta postali Sirmium (Sremska Mitrovica) na Vzhodu in Avgusta Treverorum (Trier v Nemčiji) na Zahodu. Takšna **tetrarhija** je omogočila strožjo upravo. Rim je s tem izgubil svoj pomen, Italija pa dobila enako upravo kot province.

Dioklecijan je uvedel novo **upravno razdelitev** imperija na **dieceze** in številne manjše province. Civilno oblast je ločil od vojaške. Jedro reorganizirane rimske vojske je postala konjenica, razčlenjena na oklepne konjenike in loko strelce na konjih. Na mejnih območjih je še dodatno okrepil vojaške enote in gospodarstvo podredil vojaškim potrebam tako, da je uvedel prisilno dednost poklicev, pomembnih za vojsko. Uvedel je tajno policijo, ki je kontrolirala prebivalstvo na vsakem koraku.

Z novim davčnim sistemom je obremenil predvsem revnejše in nižje sloje. Njegovi uradniki so vnaprej ocenili potrebe vojske in določili višino davkov, ki so jih morali zbrati namestniki v provincah. S tem so v rimskem gospodarstvu uvedli t. i. proračun. Ker se je večina prebivalstva, zlasti zakupniki na zemljiških posestvih in mali obrtniki ter trgovci, skušala izogniti svojim obveznostim, je Dioklecijan s strogimi kaznimi za pobeg kmete pri vezal na zemljo, obrtnikom in trgovcem pa je odvzel pravico do prostega gibanja po imperiju. Z različnimi odredbami jih je skušal zadržati v njihovem poklicu.

Vidno naraščajočo inflacijo v državi je skušal omejiti **z zakonom o najvišjih dopustnih cenah življenjskih potrebščin in najvišjih mezdah**. Vsako kršenje tega zakona je bilo kaznovano s smrtjo.

Dioklecijan je skušal obnoviti staro rimsko državno religijo, zato je preganjal vse vere, ki so prišle z Vzhoda. Še posebej je neizprosno **preganjal krščanstvo**, ki ga je hotel iztrebiti in vse prebivalce cesarstva prisiliti, da bi častili enotni cesarski kult.

Leta 305 se je **odpovedal vladanju** in se umaknil v Split, kjer si je dal ob obali nedaleč od mesta Salone (Solin) postaviti velikansko **palačo**, zgrajeno kot rimski vojaški tabor. V njej je bilo pozneje dovolj prostora za srednjeveško mesto, stari del današnjega Splita. V mogočni palači, ki je predstavljala mešanico različnih stilov in idej, jena prostranih vrtovih okoli nje gojil zelenjavo in mirno užival pokoj vse do smrti leta 311.

Kljub Dioklecijanovi represivni politiki je v tem času prišlo do **pomiritve notranjih uporov v državi, večje varnosti na mejah imperija, ponovne pridobitve province Britanije in celo razširitve rimske oblasti na Vzhodu**.

7. DOMINAT KONSTANTINA VELIKEGA (312-337)

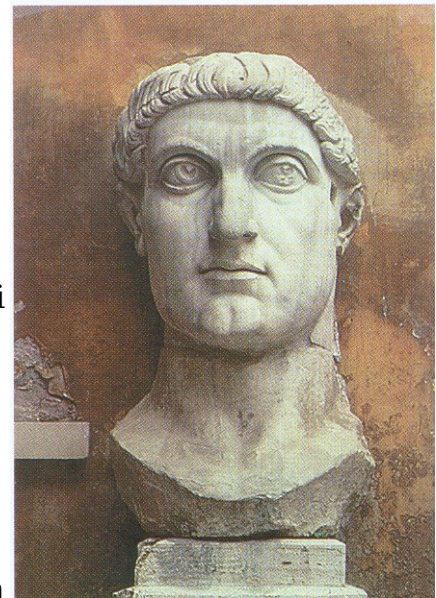
Po Dioklecijanovem umiku (leta 305) je kljub nekaterim uspešnim reformnim poskusom prišlo do **državljanske vojne**. V večletnih bojih je

bil najuspešnejši **Konstantin (Veliki)**. Spremenil je odnos države do krščanske vere. **Leta 313** je z **milanskim ediktom** kristjanom podelil versko svobodo.

7.1. KONSTANTINOVE REFORME

Konstantin je nadaljeval Dioklecijanove reforme in dokončal razvoj absolutne monarhije. Državo je razdelil na **4 prefektore** (Orient, Ilirik, Italija, Galija), ki so se naprej delile na **dieceze in province**. Taka ureditev ni veljala za mesto Rim in za **leta 330** na novo ustanovljeno glavno mesto imperija **Konstantinopol** (Byzantium). Ta je postal druga prestolnica države in **krščansko središče** nasproti poganskemu Rimu. Krasile so ga številne cerkve. Poganski kulturi so bili prepovedani. Cesar je bil Kristusov namestnik, vladar države in cerkve. Nastal je nov dvorni ceremonial, ki je povezoval cesarja z božanstvom.

Konstantin Veliki

Cesar Konstantin se je v času svojega vladanja bojeval proti germanskim Alamanom, Sarmatom in Gotom, ki so ogrožali meje imperija na Zahodu, in proti perzijskim Sasanidom na Vzhodu. Čeprav le za kratek čas je rimskemu imperiju ponovno pripojil večino nekdanje Trajanove province Dakije.

Leta 337 je Konstantin Veliki umrl v Nikomediji. Njegovo truplo so prenesli v Konstantinopol in ga pokopali po krščanskem običaju.

Z osnovanjem dominata in vladanjem Dioklecijana in Konstantina je rimsko cesarstvo pred svojim propadom uživalo še zadnjo slavo in veličastnost v sredozemskem prostoru.

8. RAZPADANJE RIMSKEGA IMPERIJA POD KONSTANTINOVIMI NASLEDNIKI (337-476)

Po Konstantinovi smrti je v državi ponovno prišlo do dinastičnih bojev, ki so se jim pridružili še cerkveno - politični spori. Popuščati je začela tudi

obramba meja, ki jo je Konstantin Veliki dokaj uspešno reševal z naselitvijo nekaterih pripadnikov germanskih plemen na obmejna območja. Tu so kot »federati« (rimski zavezniki) skrbeli za varnost meja ter se v zamenjavo za hrano in orožje bojevali celo proti lastnemu ljudstvu.

Leta 375 so iz Azije prodirajoči **Huni** (srednjeazijsko mongolsko ljudstvo) uničili vzhodnogotsko državo na območju južne Rusije in povzročili **preseljevanje germanskih plemen**. Ta so pritisnila na meje rimskega imperija, ki jih je odprl cesar Valens (364-378) in Vizigotom (Zahodnim Gotom) obljubil območje Mezije (približno današnje območje Srbije južno od Donave) ter jim omogočil naselitev. To je kmalu postalo pretesno za Vizigote, ki so se dvignili v upor in odšli proti Konstantinoplu. Pridružili so se jim še Huni in Alani. **Leta 378** je prišlo do odločilne **bitke pri Adrianoplu**, ki se je končala z zmago močne germanske konjenice in je pomenila uvod v obdobje večnih nesporazumov in hudih razprtij med rimsko državo in Germani. Rim se ni več boril le za obrambo svojih meja, pač pa za goli obstanek.

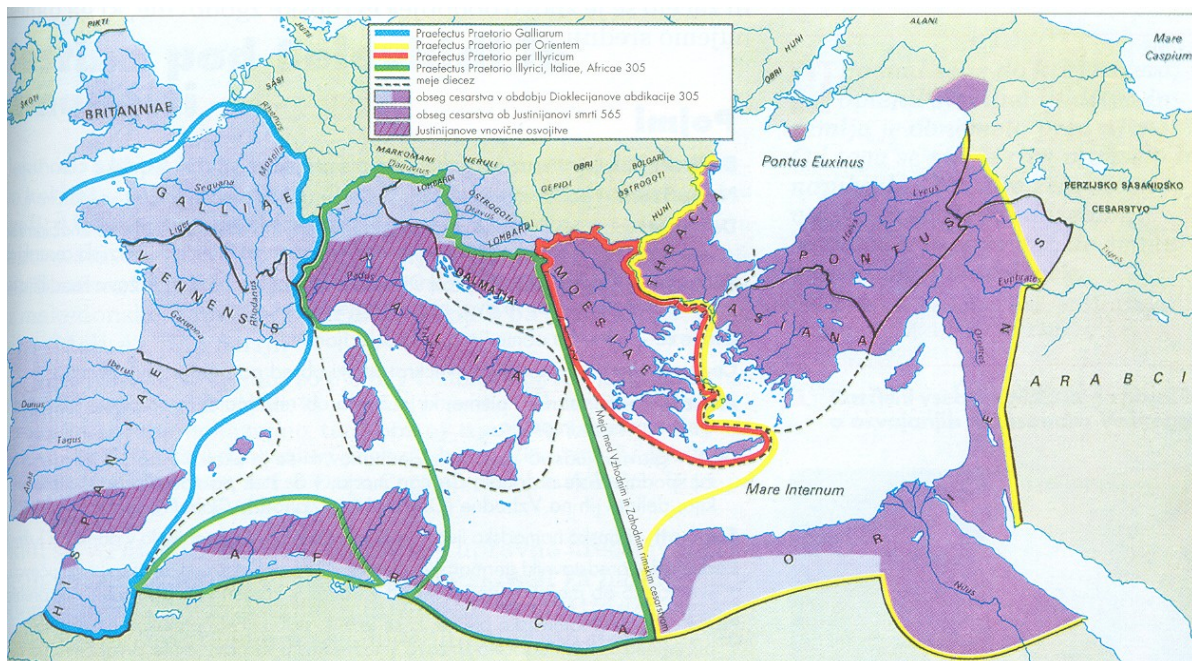
Cesar **Teodozij I. (379-395)** je izredno nevarno stanje v rimski državi rešil s sporazumom z Goti. Ostrogote (Vzhodne Gote) je naselil v Panonsko nižino, Vizigote pa v Makedonijo. **Leta 391** je **krščanstvo** razglasil za državno vero in prepovedal vse poganske kulte. Skušal je pokristjaniti Germane in pospešiti proces zlivanja germanskih plemen s staroselci.

S soglasjem Frankov in Alamanov je frankovski vojskovodja Arbogast za novega cesarja na Zahodu razglasil Evgenija (392-394). Ta je poskušal obnoviti poganske kulte, Toda Teodozij I., imenovan Veliki, ki je vladal na Vzhodu, Evgenija kot socesarja ni hotel priznati. Med njima je prišlo do vojaškega spopada

Teodoziju I. se je posrečilo, da je za kratek čas ponovno združil državo pod oblastjo enega cesarja, a je že za časa svojega vladanja uvidel, da takšna enotnost ne bo trajala. Pred svojo smrtjo januarja **leta 395** je Milanu dokončno razdelil **rimski imperij na dva dela**, med svoja sinova:

- **zahodni del - latinski del, s središčem v Rimu** je pripadel Honoriju,
- **vzhodni del - grški del, s središčem v Konstantinoplu** je pripadel Arkadiju.

Meja med njima je potekala po črti: **Beograd - Kotor - Velika Sirta (Severna Afrika)**.

9. PROPAD ZAHODNORIMSKEGA CESARSTVA

S Teodozijevo delitvijo se je dokončno zaključila zgodovina enotnega rimskega imperija, ki se je **od 4. stol. dalje** razvijal ločeno, deljen na dva dela.

Zahodni rimski imperij se je razvijal še okoli osem desetletij pod vodstvom šibkih cesarjev, ki niso bili kos vse hujšim pritiskom germanskih Jemen na severne in Hunov na severovzhodne meje nekdanjega imperija. Leta 404 je bil **sedež** imperija prestavljen v **Ravenu**, ki je pod vplivom teodozijanske umetnosti postala **kulturno središče**. Stavbe z baziliko na čelu, ki so nastale v tem času, sodijo med najpomembnejše arhitekturne spomenike zgodnjekrščanskega obdobja. Svoj **dokončni propad** je zahodnorimsko cesarstvo doživelo **leta 476**, ko so germani vojaki v rimski vojski odstavili **zadnjega rimskega cesarja Romulusa »Avgustulusa«** in svojega poveljnika **Odoakerja** imenovali za kralja Italije. V Italiji in na zahodnem delu Balkana je po Odoakerjevem padcu nastala **država Gotov**, ki so jo sredi 6. stol. uničili Bizantinci.

Vzhodnorimsko cesarstvo se je kot **bizantinska država** uspelo obdržati vse **do leta 1453**, ko so ga uničili Turki. V okoli 1000-letnih bojih za obstoj so Bizantinci uspeli dobro organizirati nekdanji vzhodni del rimskega imperija, v katerem sta prevladala grški jezik in grška kultura. Obrt in trgovina sta bili živahnejši, gospodarstvo bolj cvetoče, mesta bogatejša, državna oblast pa močnejša od Zahoda, ki se je v tem času preoblikoval v več samostojnih enot.

S propadom zahodnorimskega cesarstva se je končala politična, gospodarska, družbena in kulturna zgodovina velikega rimskega imperija.

Propad velike sužnjelastniške države starega veka v zgodovini pomeni prelomnico. Z njenim razpadom se je končal stari vek in začelo se je »novo obdobje« evropske zgodovine, ki ga danes imenujemo srednji vek.

10. VIRI IN LITERATURA

- V. Brodnik, R. Jernejčič, Z. radonjič, Tjaša Urankar-Dornik: ZGODOVINA 1, Učbenik za prvi letnik gimnazije, DZS, Ljubljana, 1997
- Marija Kremenšek, ZGODOVINA 1, DZS, Ljubljana, 1990
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Sveto_rimsko_cesarstvo